

УДК 336

Тренкін Євген Сергійович

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) ступеня «Доктор філософії»

за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Національний авіаційний університет (Київ)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Анотація. Надано дефініцію тіньової економіки. Узагальнено фактори, які спричиняють її виникнення. Розроблено пропозиції з удосконалення методичних підходів до оцінки тіньової економіки.

Ключові слова: методичні підходи, оцінка, рівень, тіньова економіка, Україна

Тіньова економіка – це незмінний супутник будь якої економічної системи, яке являє собою неформальний інститут у рамках інституціональної економічної теорії. Як і корупцію, так і тіньову економіку, дуже складно викоренити. Проте їх обсяги істотно варіюють за країнами світу, а уряди держав контролюють рівень тіньової економіки з метою його зниження і запобігання поширенню.

Тіньовою є незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність СГД. Вона бере участь у створенні валового національного доходу. Але результати функціонування СГД тіньової економіки не відображаються на рахунках бухгалтерського обліку, у фінансовій, податковій, статистичній звітності, через що не є об'єктом оподаткування.

Інституціональними факторами існування тіньової економіки в Україні є: асиметрія розподілу доходів між різними верствами населення; низький рівень правосвідомості та морально-етичних норм; значна лояльність до корупції та незаконної діяльності; високий рівень податкового навантаження та складна система податкового адміністрування; політична нестабільність і намагання знизити ризики втрати активів через їх виведення у нелегальний сектор; слабкість інституту захисту прав власності і можливостей відстоювати їх у судах; бажання СГД вивести власні фінансові ресурси, у т.ч. за кордон нелегальними каналами.

Методичні рекомендації з розрахунку рівня тіньової економіки в Україні постійно вдосконалюються, поточна редакція була затверджена Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 07.12.2020 № 2552 і удосконала шляхи внесення змін відповідно до наказу Міністерства економіки від 20.01.2021 № 104.

Оцінка тіньового сегменту здійснюється як загалом по національній економіці, так і за окремими сегментами. Оскільки його показники не відображаються у офіційній статистиці, то для оцінки тіньової економіки використовують непрямі розрахунки на основі чотирьох основних методів: 1) порівняння витрат населення і роздрібного товарообороту і послуги; 2) електричний метод; 3) збитковість діяльності підприємств; 4) монетарний метод. Розміри тіньової економіки, визначені ними, можуть відрізнятись за обсягами і вектором змін. Тому підлягають інтегруванню. Україні притаманний високий рівень тіньової економіки, який у 2021 році за інтегральним коефіцієнтів зріс на 2 в.п. і становив 32% від обсягу офіційного ВВП.

Військові дії, висока інфляція, руйнування енергетичної інфраструктури, планові і аварійні відключення електроенергії знижують інформаційну ємність електричного та монетарного методів. Тому пропонуємо пріоритетне використання балансового методу на основі зіставленні легальних доходів і витрат, кількості ресурсів та їх використання.

Список використаних джерел:

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2021 році. Київ: Міністерство економіки України, 2022. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8>